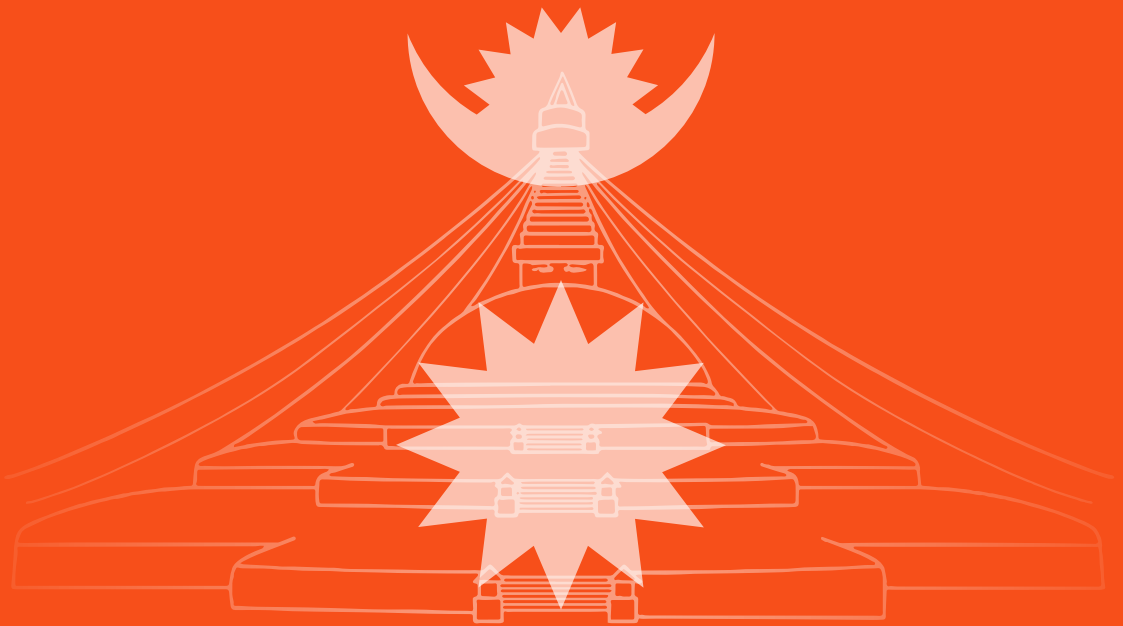

KERÉKNYOMOK

TÁRSADALMI, ORIENTALISZTIKAI ÉS BUDDHOLÓGIAI FOLYÓIRAT

2024

TARTALOM

TANULMÁNYOK

3 Majer Zsuzsa
A „halott ételé” és a „halott jószerencséje” – Két tibeti szertartásszöveg Mongóliából

18 Cory Sukala
Politikai megfontolások a Buddha tanításaiban

36 Porosz Tibor
A Buddha és a metafizika

NEPÁL

91 Bevezető

95 Balogh Dániel
Jayavarman király szoborfelirata

106 Kelényi Béla
Egy nagy művész művek nélkül?
A nepáli művészet (át)alakulása a Yuan-kori Kínában

142 Gelle Zsóka
Feljegyzés, melynek látványa mosolyra derít – Egy népi kompendium a nepáli Himalájából

169 Kiss Csaba
A névár nyelvről

177 Hidas Gergely
Mikrohistoria Lalitpurból:
Látogatás egy *vajrācāryā*nál

KRITIKÁK, RECENZÍÓK

189 Kuzder Rita: *Klasszikus Tibeti Nyelvtankönyv és Klasszikus Tibeti Feladatgyűjtemény*.
Budapest: A Tan Kapuja. 2024.
(Béres Judit)

191 Hans T. Bakker: *The Alkhan. A Hunnic People in South Asia*.
Groningen: Barkhuis. 2020.
(Felföldi Szabolcs)

197 Summaries in English

T A N U L M Á N Y O K

MAJER ZSUZSA

A „halott étele”
és a „halott jószerencséje”

Két tibeti szertartásszöveg Mongóliából

Jelen tanulmányban két Mongóliából származó tibeti nyelvű rituális szöveg fordítását adom közre. Ezek kivételesen csak modern kiadásban álltak rendelkezésre, ami azonban mai aktív használatukat bizonyítja. A szövegek érdekessége, hogy a halálestet utáni halotti szövegeknek egy speciális csoportjához tartoznak, melyek nem az elhunyt segítségét, hanem az élők, a hátramaradt családtagok biztonságának megteremtését valamint további életük jólétének és virágzásának biztosítását szolgálják. Az első rövid szöveg (*Módszer az elhunyt ételének megtisztítására*) célja a megtisztítás: az elhunyt házának és vagyon- illetve használati tárgyainak, valamint a halálestet bekövetkezte után a hozzátartozók, illetve a halotti toron, vagy akár még a gyászidőszak alatt a családnál látogatást tevők által fogyasztott ételnek a megtisztítása, és ezzel a hozzátartozók valamint a látogatók biztonságának megteremtése. Az *elhunyt jószerencséjének hívása* címet viselő másik szöveg a szerencsehívó szertartási szövegek műfajába tartozik, melyek alapvető célja a jószerencse, áldás, boldogság és bőség hívása, elősegítése. E szövegcsoponton belül azonban ez egy speciális típus, hiszen itt a családot ért veszteség, szerencsétlenség után a hozzátartozók számára történik a jószerencse hívása, további életük bőségének, szerencséjének szólítása.

Kulcsszavak: tibeti buddhizmus, mongol buddhizmus, Mongólia, szertartásszövegek, rituális szövegek, halotti szövegek, tisztító szertartás, szerencsehívó szertartás

Bevezetés

Két rövid, Mongóliából származó, ma is újra használatban lévő tibeti nyelvű rituális szöveg fordítását közlöm, folytatva az eddig kiadott hasonló szövegfordításaim sorát.¹ Mindkét szöveg halál-

¹ A cikk a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal – NKFIH – által támogatott projekt keretében jött létre (a támogató szerződés nyilvántartási száma K 147237, címe *Tibeti és mongol buddhista kolostori szövegkutatások*),

eset után használatos, de nem az elhunyt, hanem inkább az élők, hátramaradt családtagok segítségét szolgálja. Céljuk egyrészt a megtisztítás, az elhunyt házának és vagyon- illetve használati tárgyainak, valamint az ételnek a megtisztítása, és ezzel a hozzátartozók biztonságának megteremtése; másrészt számukra a családot ért veszteség után a jószerencse hívása, további életük bőségének, szerencséjének biztosítása. A cikk eltér az eddigiekben általam közreadott halotti szövegek vagy haláleset után a hozzátartozókat védő szövegek kiadásaitól² abban, hogy ez esetben nem áll rendelkezésemre széleskörű információ a két szöveg mai használatáról, a kapcsolódó szertartások pontos részleteiről. A terepmunkáimon készített interjúkban is viszonylag kevés adat kapcsolódik e két szöveghez — ezeket természetesen a cikkben közreadom. Reményeim szerint azért így is érdekesek lesznek az olvasók számára.

A két szöveg kivételesen csak modern kiadásban állt rendelkezésre, egy eddig két kötetes, modern formában az ulánbátori Gandan (t. *dga' ldan*) főkolostor egyik lámája által összeállított, a mai mongol lámák számára kiadott tibeti szertartási szöveggyűjteményből,³ melyet a kolostoraikban széleskörben használnak. A szöveggyűjtemény alapvetően különböző bajelhárító szertartások (*zasal*, t. *bcos thabs*, „gyógy mód”, gyógyító-, bajelhárító szertartás, vagy *gürem*, t. *sku rim*, szertartás, gyógyító-, bajelhárító szertartás) szövegeit tartalmazza. A szöveggyűjtemény első és második kötetében is egy-egy külön fejezet foglalkozik (*tshé phyi ma'i las sbyang gi skor*, „a következő születést megtisztító [szövegek] csoportja” címmel) a haláleset utáni teendőkhez kötődő szövegekkel. Eszerint a halott kedvezőbb újraszületésének segítségét (különböző temetési módok szövegei, az elhunyt *karmájának* megtisztítására, számára a jobb születés érdekében erénygyűjtésre használatos szövegek), valamint a hozzátartozók védelmét és segítségét célzó szövegeket csoportosítanak egybe. Utóbbiakhoz tartozik e két szöveg is. Sajnos a mongóliai tibeti nyelvű szövegekhez hasonlóan sok bennük a szövegértelmezést, fordítást is nehezítő elírás, jelen esetben gépelési hiba.

Haláleset idején, azon túl, hogy a veszélyt, esetleges betegséget, veszteséget, netán további halált el kell hártani, különös hangsúlyt fektetnek az életben maradottak jó körülményeinek biztosítására, jobbá tételére is, tehát annak biztosítására, hogy egészségesek legyenek, békében éljenek, hosszú életük legyen, anyagiakban, ételben-italban ne szűkölködjenek, az akadályok elháruljanak előlük. Ezekre a szertartásokra főként már a temetéssel kapcsolatos teendők (*buyanii ajil dussanii daraa*, *buyanii ajil*, szó szerint „erényes cselekedetek”, a haláleset utáni és a temetéssel kapcsolatos teendők elnevezése), magának a temetésnek lezajlása után, a gyászidőszak feloldása után (*gashuudal tailakhiin daraa*, *gashuudal tailakh*, „a gyászidőszak lezárása”) kerül sor. Ekkor már az élők további életére helyeződik a hangsúly az elhunyt további útjának egyengetése, valamint az élőkre leselkedő veszélyek elhárítása után.

Az első, rövid szöveg a *Módszer az elhunyt ételének megtisztítására* címet viseli (t. *gshin zas dag thabs*, mongol fordításban *ükhegsdiin idee ariutgakh*). Bár ezt címe csak részben tükrözi, a szöveg és a kapcsolódó szertartás az elhunyt „házának, használati tárgyainak, ételének és a többinek”, vagy ahogy máshol fogalmazza, minden „tárgyának és élvezeti cikkének”, azaz otthonának és

---

mely a kolostori napi szertartásszöveg-gyűjtemények összehasonlító tanulmányozásán túl egyéb terepen gyűjtött rituális, szertartási szövegek feldolgozását is célozza. Az anyaggyűjtés egy szintén a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal – NKFIH – által támogatott régebbi projekt keretében történt (a támogató szerződés nyilvántartási száma PD 116108).

2 Például Majer 2017, 2018b, 2018c, 2022.

3 Soronzonbold – Pürewsükh 2015 (A 8. fejezet tizenhét temetéssel, haláleset utáni teendőkkel kapcsolatos szöveget tartalmaz). Soronzonbold – Pürewsükh 2017 (A 6. fejezet hat temetkezéssel, haláleset utáni teendőkkel kapcsolatos szöveget tartalmaz).

minden hozzá köthető tárgynak a megtisztítására szolgál. Ez a rituális megtisztítás a családtagok védelme érdekében szükséges. A cím ezek közül az elhunythoz kötődő javak, tulajdonok közül azonban csak az „étel” szót tartalmazza (t. *gshin zas*). A címben szereplő kifejezés valójában az elhunynak felajánlott ételeket, az elhunyt javára szentelt ételeket jelenti, ugyanis az étel és más egyéb élvezeti cikkek, valamint a mindennapi élet megkönnyítését szolgáló javak és tárgyak rituális felajánlása⁴ az elhunyt számára a tibeti-mongol buddhista hagyomány halotti szertartásainak része, és így bizonyos szövegtípusok is kapcsolódnak hozzá.⁵ A szöveg használatáról készített interjúkból (2016, 2017 nyara) azt állapíthatjuk meg, hogy ezt a szöveget egyrészt a temetés után, arról hazatérve, az elhunyt házában tartott halotti tor (mongolul *tsailaga*) megkezdése és az ételek elfogyasztása előtt recitálják, és végzik el a kapcsolódó szertartást, hogy az elfogyasztandó étel, mely esetleg a haláleset nyomán, a halál illetve az azt okozó ártó erők jelenléte miatt ártalmas lenne, tiszta minőségűvé és nyugodtan fogyaszthatóvá váljon. Másrészt ugyanezt a szöveget használják akkor is, amikor még a temetés előtt, a 49 napos időszakon belül látogatók érkeznek. Ez gyakran elő is fordul, ugyanis szokás az ismerősöknek, az elhunyt és a család barátainak látogatást tenni, így sokasítva jelenlétükkel az elhunyt gyors és könnyű, minél kedvezőbb továbblépésére (azaz újraszületésére) szentelt érdemeket, erényeket. E látogatások során egyrészt a látogatók is adakoznak, másrészt a közeli családtagok szokás szerint ajándékokkal (édesség, gyufa, füstölő, kis ajándéktárgyak, stb.) halmoznak el minden látogatást tevőt – ez ugyanis szintén az érdemgyűjtés lehetősége. Ilyenkor is hasonlóképp szükség van az ételek, pénz, stb. megtisztítására. Jelen szövegünkben a szertartás során füstölővel tisztítják meg az elhunyt otthonát, ételét és tárgyait, hogy azok „nektárrá váljanak,” azaz tiszta minőségűvé. A füstölővel történő megtisztítás mellett a szöveg tartalmazza az ebből a célból recitálandó mantrákat, melyeket „az elhunyt étele, javai és a többi felett” kell recitálni a szertartást végző lámának. A szöveg a megtisztítás mellett a bőség és jószerencse elérésének és a kívánságok beteljesülésének óháját fejezi ki. A buddhista szemléletben azonban ezek a kívánságok természetesen ki vannak terjesztve minden érző lényre, azaz olyan kívánságok megfogalmazását olvashatjuk, hogy a világ váljék a lótsuszfény földjévé, a benne lakozó lények teste *vajra*-tisztaságúvá, a lények hat csoportjának kívánságai teljesedjenek be, valamint a telő Holdként növekvő bőség és jószerencse áraszsa el a három birodalom minden lakhelyét. Az étel ezen megtisztítás elvégzése után fogyasztható.

A második szöveg hosszabb, *Az elhunyt jószerencséjének hívása avagy Az elhunyt szerencsehívó szertartása* címet viseli (t. *tshe las 'das pa'i g.yang 'bod*, mongol fordításban *Nas barsan khüinii (buyanii) dallaga*). A „szerencsehívó” szertartási szövegek (t. *g.yang 'bod* vagy *g.yang 'gug*, mongol

4 A témával kapcsolatban lásd például Kelényi Béla két kapcsolódó cikkét (Kelényi 2011, 2018) illetve Margaret Gouin könyvének fejezetét (Gouin 2010: 107-110).

5 Ezzel némileg ellentétes az a felfogás, hogy a hátrahagyott tárgyaihoz, otthonához, javaihoz való ragaszkodás akadályozza az elhunytat, veszélyezteteti továbblépését/újraszületését. Így például további teendőket kíván ha az elhunyt a halotti asztrológiai számítások szerint valamely használati tárgyahoz, például ruhadarabjához, jószágához „ragaszkodik” (*khoroḡdohk*, a ragaszkodás tárgya pedig *khoroḡdson yum*, „a tárgy, amelyhez ragaszkodik”). Ilyenkor tenni kell valamit, mind a halott, mind a rokonok érdekében, nehogy az elhunyt emiatt elakadjon a Köztes Létben (t. *bar do*, mongol *zuurd(yn töröl)*), és rosszindulatú szellemmé válva az egykori otthona körül maradjon, veszélyeztetve ezzel hajdani hozzátartozóit. Ettől a tárgytól meg kell szabadulni, el kell égetni (ez történhet jelképesen is, a tárgyat papírra rajzolva és azt elégetve), a lámának adni, esetleg tovább ajándékozni. Ez esetben is vannak megfelelő és elvégzendő szertartások. A halotti asztrológiai számítások a Mongóliában *Altan saw*-ként (t. *gser gyi srom bu*) vagy *Shinjee*-ként ismert asztrológiai művön alapuló halotti asztrológiai számítások (*Altan saw neekh*, t. *gser gyi srom bu 'bye*, *Az Arany edény felnyitása* vagy *Shinjee neekh*, *A jelek felnyitása (elemzése)*). Ezekről lásd Majer 2018b.

dallaga vagy *buyan khishgiin dallaga*) műfajába tartozik, melyek célja a jószerencse, áldás, boldogság és bőség hívása, elősegítése. Ezek ilyenkor (nem az itt közreadott speciális szöveg, hanem a műfaj más szövegei általában) fontos szerepet töltenek be a hozzátartozók egészségének és jólétének, jólétének biztosításában. A temetés után, a temetésről a házhoz, jurtához hazaérkezve szokták alkalmazni ezeket más szövegekkel egyetemben, még a halotti tor előtt. A gyászidőszak lezárása rendszerint a 49. nap előtt történik meg (egy-két nappal előtte), ekkor is olvasnak *dallaga* szöveget. Tejet forralnak, ivócsészébe öntik, övükkel végzik a *dallaga* hívómozdulatokat, közben a nap irányával megegyezően körbejárják a jurtát, így hívják a jószerencsét a hozzátartozók számára, miközben mindezzel erényeket (érdemeket) is gyűjtenek. Sokféle ilyen szöveg létezik. A *dallaga* szövegek egy speciális fajtája az itt közzétett szöveg, *Az elhunyt jószerencséjének hívása*. Ez speciális tartalmú, kifejezetten haláleset után alkalmazott szöveg, és az interjúk alapján az elhunyt erényeit (mongolul *buyan*, t. *dge ba*) hivatott a hozzátartozók, hátramaradottak számára „idehívni”, ittartani, és így a jólétüket biztosítani. A szövegben ez csak annyiban tükröződik, hogy a patrónusokra, azaz a családtagokra kéri a jószerencse és bőség hullását. Ennek a hozzátartozóknak szóló szövegnek ma is gyakori az alkalmazása.

A szöveget végigolvasva látjuk, hogy ismétlődő formulájával valójában a patrónusra, a szertartást kérő személyre kéri a jószerencse és bőség áradását, hullását. A családban történt haláleset esetén pedig ez a hozzátartozót, hozzátartozókat jelenti. Tehát a szertartás célja valójában az, hogy miután az elhunyt tudatosságának (t. *rnam shes*, mongol *namshe* vagy *süns*) továbbkísérésével, *karmájának* megtisztításával, temetésével kapcsolatos teendőket és szertartásokat elvégezték,⁶ valamint a haláleset és a feltételezeten azt okozó rosszindulatú démonok, szellemek (mongol *chötgör*, *shulmas*, *bug*) esetleges jelenléte miatt feltételezett további fenyegető veszélyeket, mint további betegség, szerencsétlenség, esetleges haláleset, a családban elhárították a megfelelő rituálékkal, mindezek után még külön biztosítsák a hátramaradt családtagok egészségét, jóllétét, bőségét, megfelelő megélhetését és anyagi biztonságát is.⁷

A hódolattétel sora után a szöveg szerkezete szerint először 29 hasonló formájú háromsoros versszak sorakozik. Az ötös buddha csoporttal (t. *rigs lnga*, sz. *pañcakula*)⁸ kezdődnek a versz-

6 A haláleset utáni halotti szövegek sokféleségéről és típusairól lásd: Majer 2018a.

7 Ez utóbbi témában, a családtagokért szóló szertartásokról és szövegekről lásd: Majer 2018b.

8 Az öt buddha család vagy buddha nemzetség avagy az öt Győzedelmes buddha család (t. *rgyal ba rigs lnga*, sz. *pañcájina*) vezetője vagy megtestesítője az öt *tathāgata* (t. *de bzhin gshags pa*). A buddha családok ötös *maṅḍalāit* a *tantrák* négy osztálya közül (lásd bővebben a szövegfordítás egyik lábjegyzetében) a *yogatantra* (t. *rnal, byor rgyud*, sz. *yogatantra*) és a legfelső vagy felülmúlhatatlan *yotantra* (t. *bla med rnal, byor rgyud / rnal 'byor bla na med pa'i rgyud*, sz. *anuttarayogatantra*) gyakorlataiban találjuk meg, bár az előbbiben négyes rendszerbe sűrítve. A szöveg mindegyiküknél megadja a megfelelő égtájt is, melyben az adott istenség a *yogatantrákhoz* tartozó *maṅḍalában* elhelyezkedik (az általuk vezetett család neve, illetve a kapcsolódó színek, jelképek, sem egyéb jellemzőik nincsenek említve). Az öt buddha család és vezetőik végsősoron megvilágosodott buddhatermészetünk különböző bennerejlő minőségeit képviselik. Mindegyik család egy-egy égtájjal, színnel, bizonyos típusú cselekedetekkel, egy-egy érzékszervvel, és az öt mérge (t. *dug lnga*, sz. *pañca (kleśa) viśa*) vagy ötfajta mérgező vagy gyötrő érzélem, „gyötrelém” vagy szenvedély) (t. *nyon mongs lnga*, sz. *pañcakleśa*) ellenszerül avagy megtisztítására szolgáló ötféle felébredett bölcsesség (t. *ye shes lnga*, sz. *pañcājñāna*) egy-egy típusával kapcsolódik. Ez az általuk képviselt ötféle bölcsesség az Akṣobhya által képviselt *dharmadhātu* azaz valóság-tartomány vagy *dharma*-tartomány bölcsessége (t. *chos (kyi) dbyings kyi ye shes*, sz. *dharmadhātujñāna*); a tükörszerű bölcsesség (t. *me long gi ye shes*, *me long lta bu'i ye shes*, sz. *ādarśajñāna*) Vairocana által képviselve; a megkülönböztetés bölcsessége avagy a megkülönböztető bölcsesség (t. *sor rtog pa'i ye shes*, *so sor rtog pa'i ye shes*, sz. *pratyaवेकṣaṇājñāna*) Amitábha által megtestesítve; az egyenlőség bölcsessége avagy a kiegyenlített/kiegyenlítő bölcsesség (t. *mnyam (pa) nyid (kyi) ye shes*, sz. *samatājñāna*) Ratnasambhava által megszemélyesítve; valamint a beteljesítés bölcsessége (t. *bya ba'i ye shes*, *bya*

szakok – mind az öt vezetőjéhez egy-egy versszak szól (pontosabban Vairocana, Vajrasattva, Ratnasambhava, Amitābha, és Amoghasiddhi kerül megszólításra; részletesebben lásd a szöveg fordításánál a lábjegyzetekben); majd különböző egyéb istenségek kerülnek említésre (Indra, a három idő buddhái (t. *duṣ gsum sangs rgyas*),⁹ majd a három védelmező (t. *rigs gsum mgon po*),¹⁰ Acala, *dākinī*, Cen démonok, Nanda és Takṣaka *nāga*-királyok, a hármas világfelosztásnak megfelelően a fenti istenek, a középső *Nyen* démonok, valamint az alsó világhoz tartozó *nāgák*, a *Dalha* harcok istenségek), majd a *tantrák* négy osztálya segítségét kéri a szöveg a jó szerencse és bőség eléréséhez, de említésre kerülnek a mitikus világkép egyes elemei is (Meru, a hegyek királya), majd a bőséget kifejező különböző ételeket, javakat, vagyontárgyakat sorol a szöveg versszakonként (gabona étkek, a kívánságokat beteljesítő drágakő vagyon, az ötféle értékes dolog néven ismert öt értékes anyag, finom anyagokból készült ruhák, paripa, vagyon és javak, birkák és bárányok, gyümölcs) és a bennük való bővelkedést kéri, végül megint néhány istenség kerül megszólításra ezekben a szakaszokban.

Ezt követi egy tízoros szakasz, ahol a szöveg különböző ételek, italok (mint például étel, sör, túró, vaj), vagyon és egyéb javak (ló, vagyon, lakhely(?)) halmozódását, a bennük való bővelkedést említi, sokszor hasonlatok segítségével (például: „oly magasra [felhalmozott], mint a Meru hegy”, „örvénylik, [mint egy] óceán”).

Az ezt követő hétsoros szakasz ismételt az öt buddha családra és vezetőikre utal újra, leírja a határtalan palotában (t. *gzhāl yas* vagy *gzhāl yas khang*, a vizualizációs gyakorlatokban a *maṅḍala* (t. *dkyil 'khor*) részeként az istenségek lakhelye) elfoglalt helyeiket (égtájak). A bőséget őhozzájuk kapcsolja, és kéri bőségük aláhullását (a patrónusokra).

Ezután még egy utolsó tízoros áldást és szerencsét kérő szakasz következik. Első hét sora azonos szerkezetű, mindegyik egy-egy istenség, buddha, *bódhiszattva* áldását, az általa közvetített szerencse áldását kéri. Itt először a három idő buddhái szerepelnek egy-egy sorban külön említve, majd a három védelmező néven ismert három *bódhiszattva*, szintén egyenként, majd az öt buddha családtól kéri ugyanezt (összefoglalóan egyetlen sorban). Az ezt követő három sor még a kívánságok beteljesülését és bőséget kér, valamint a Buddha szeme elé, jelenlétébe történő születés kívánságát fejezi ki. Végül egy záróformulával fejeződik be a szöveg.

(*ba*) *sgrub*(*pa'i*) *ye shes*, sz. *kṛtyānuṣṭhānājñāna*) Amoghasiddhi által képviselve, melyek az öt méreg vagy szenv, azaz a vágy (t. *'dod chags*, sz. *rāga*, *ṛṣṇā*); ellenszenv, harag vagy gyűlölet (t. *zhe sdang*, sz. *dveṣa*); ostobaság (t. *gti mug*, sz. *moha*); önteltség vagy büszkeség (t. *nga rgyal*, sz. *māna*); irigység (t. *phrag dog*, sz. *īrṣyā*) megtisztítói. Tiszta földjeik vagy buddhaföldjeik az adott égtájban helyezkednek el, saját kéztartásuk vagy „pecsétjük” (t. *phyag rgya*, sz. *mudrā*) valamint magzótagjuk (t. *sa bon*, *yi ge*, sz. *bijamantra*) van. Mindegyik buddha családot tehát egy-egy *tathāgata* (t. *de bzhin gshegs pa*) vezet, bár különböző *tantrák* szerint különböző rendszerek léteznek, melyekben némileg eltérőek a nevek és az égtájak, azaz a központi alak, és jellemzők.

- 9 Azaz a három idő (múlt, jelen és jövő) minden buddhája (az előző, a jelen, illetve a következő világekorszak buddhái által képviselve, neveiket lásd részletesebben a szövegfordításnál a lábjegyzetekben).
- 10 Ez a három család rendszerében a három védelmezőként ismert három *bódhiszattva* csoportneve: Avalokiteśvara (t. *spyān ras gzigs*), Mañjuśrī (t. *'jam dpal*) és Vajrapāṇi (t. *phyag na rdo rje*). A *tantrák* négy osztálya közül a cselekvés *tantra* (t. *bya* (*ba'i*) *rgyud*, sz. *kriyātantra*) avagy a rituálék *tantrája* és a viselkedés vagy magatartás *tantra* (t. *spyod* (*pa'i*) *rgyud*, sz. *caryātantra*) gyakorlatai ennek a hármasságnak a rendszerében történnek. Ebben a rendszerben a fentebb kifejtett ötös rendszerrel szemben háromféle minőség megtestesítőit találjuk, ahol Vajrapāṇi (valamint Akṣobhya) a *vajra* család legfőbb képviselője, Avalokiteśvara (valamint Amitābha és Tārā, t. *sgrol ma*) a lótsuz vagy *padma* családé, míg Mañjuśrī (és Śākyamuni, t. *sha kya thub pa*) a *buddha* vagy *Tathāgata* családé. A hozzájuk tartozó, általuk képviselt fő minőségek: Avalokiteśvara – együttérzés, Mañjuśrī – bölcsesség, Vajrapāṇi – erő. A test-beszéd-elve hármassága tekintetében pedig Mañjuśrī a testet, Avalokiteśvara a beszédet, Vajrapāṇi pedig az elmét képviseli.

Módszer az elhunyt ételének¹¹ megtisztítására¹²

Ha [meg akarjuk] tisztítani az elhunyt¹³ házát, használati tárgyait, ételét és a többit:¹⁴

om āḥ hūm

Megtisztítom füstölővel¹⁵ a külső edény, a világ¹⁶ szennyeződéseit.

Változzék a Föld a lótuszfény földjévé!

Megtisztítom füstölővel a belső esszencia, a vándorlányek¹⁷ szennyeződéseit.

Váljék testük megtisztulttá, mint a vajra!

Megtisztítom füstölővel minden tárgy és élvezeti cikk¹⁸ szennyeződéseit.

Váljék minden, ami vágott, nektárrá!

Felajánlást teszek ezért a menedék tárgyainak,¹⁹ a Három Drágakőnek.

Öveze a lények hat csoportját²⁰ oltalom és együttérzés!

Minden kívánt dolog elgondolásuk szerint teljesedjen be!

Teljesedjenek be kívánságuk szerint!

A telő Holdként növekvő bőség és jóserencse²¹

Öveze a három birodalom²² minden lakhelyét!

E szöveget Pañcavajra írta.²³

Amikor a halott²⁴ házába lépsz, recitáld ezt a mantrát:

om bi ti li rakṣha rakṣha hūm hūm phru phru phaṭ

Égess tehénszört²⁵ és recitáld háromszor:

*om sarba paṃ da bi shud dhi pā paṃ badzra lakṣha sarba shantiṃ ku ru dzam bha pi da na lā
yā sarba bigha naṃ dzwa ye hūm phaṭ*

Az elhunyt²⁶ étele, javai²⁷ és a többi felett recitáld ezt háromszor:

na mo sha ri bi sha ri bi sha ri sarba kha gha ha na swāhā

Ezután fogadd [az ételt].

11 *gshin zas*, ez valójában az elhunytak felajánlott ételeket, az elhunyt javára szentelt ételeket jelenti.

12 Soronzonbold – Pürewsükh 2015: 677 (a cím itt nem szerepel, csak a tartalomjegyzék adja meg).

13 *gshin po*.

14 A szövegfordításoknál valamint a tibeti szöveg átírásánál az eredeti tibeti szövegben szereplő apró betűs részeket (t. *yig chung*) meghagytuk hasonlóképpen kisebb betűtípussal szedve. E részek tulajdonképpen jegyzetek a szövegben, nem recitálják őket, és általában utasításokat, magyarázatokat tartalmaznak a szöveg olvasója, a szertartás végzője számára (emellett a szöveg kolofonja, a keletkezésének idejét, helyét, szerzőjét stb. ismertető záró része is kisbetűs szokott lenni). Így e részek formailag is el vannak különítve a szöveg recitálandó, rituális részétől, ugyanúgy, ahogy a tibeti szövegekben ez szokásos.

15 *bzang*. Elírás a *bsang* helyett, ahogy az ezt követő hasonló mondatokban helyesen szerepel.

16 *phyi snod kyi 'jig rten*.

17 *nang bcud kyi 'gro ba*. A „belső esszencia” (t. *nang bcud*) a világban (külső edény, t. *phyi snod*) élő lényekre, mint az edény belső tartalmára, azaz a világot megtöltő, benépesítő lényekre használt fogalom. A „vándorlányek” a lényekre használt többféle elnevezés egyike, arra utal, ahogy a lények a különböző létformák között vándorolnak a samsárában (t. *khora ba*).

18 *rdzas*, „tárgy, dolog” illetve *longs spyod*, „vagyony, javak, bőség, élvezet, élvezeti tárgyak, tulajdon”.

19 *skyabs yul*.

20 *'gro drug*, a hat létszféra lényei.

21 *dpal bkra shis*, „bőség, dicsőség, fennköltég, pompa és szerencse, jóserencse”.

22 *kham s gum*, Három birodalom vagy Három világ, azaz Vágyvilág, *'dod (pa'i) kham s, kāmādhātu*; Formavilág, *gzugs kham s, rūpadhātu*; és Forma nélküli világ, *gzugs med (kyi) kham s, arūpadhātu*.

23 *panytsa badzra ming can*.

24 *shi ba*.

25 *phyugs ma'i spu, phyugs*, „jóság, barom, marha” vagy bármely más háziasított állat.

26 *gshin po*.

27 *nor*, „vagyony, javak, gazdagság, bőség”.

Az elhunyt²⁸ jószerencsésének hívása^{29 30}

hūm Hódolat a Három Drágakőnek.

Középen Vairocana³¹ és a többiek
Jó szerencsét és bőséget hullassanak most,³²
Bőséget hullassanak erre a patrónusra!³³

A keleti Vajrasattva³⁴ és a többiek
Jó szerencsét és bőséget hullassanak most!³⁵

A déli Ratnasambhava³⁶ és a többiek
Jó szerencsét és bőséget hullassanak most,
Bőséget hullassanak erre a patrónusra!

28 *tshe las 'das pa*, „életből elmúlt”, azaz elhunyt, (ezen életből) eltávozott, halott.

29 *g.yang 'bod*, a jó szerencse (áldás, boldogság) hívásának szertartása és annak szövegei vagy műfaja. *G.yang 'gug* néven is ismert.

30 Soronzonbold – Pürewsükh 2017: 479–481.

31 Az első öt versszak az öt buddha család vagy buddha nemzetség (t. *rigs lnga*, sz. *pañcakula*) vagy öt Győzedelmes buddha család (t. *rgyal ba rigs lnga*, sz. *pañcájina*) vezetőit vagy megtestesítőit, az öt *tathāgatāt* (t. *de bzhin gshegs pa*) szólítja meg sorban. A közülük elsőként említett Vairocana (t. *rnam par snang mdzad*, röviden *rnam snang*, „A szerfelett megvilágító”) a *yogatantrák*hoz tartozó *maṅḍalák* középpontjában helyezkedik el (szövegünk is ezt az égtáját említi) és a buddha vagy Tathāgata családot (t. *rgyal (ba'i) rigs*, *de bzhin gshegs pa'i rigs*, sz. *jinakula*, *tathāgatakula*) képviseli, fehér testszínű, jelképe a kerék (t. *'khor lo*, sz. *cakra*), eleme a föld. Tiszta földje az *Akaniṣṭa* (t. *'og min gnas*), „A Legmagasabb/Legkiválóbb Föld”, „Felülmúlhatatlan Föld”, mely nevét arról kapta, hogy semelyik másíknál sem alsóbbrendű vagy alacsonyabb szintű, és a középső irányban terül el (az égtáját említi a szöveg is). Hosszabb néven ismerik „A Legkiválóbb Sűrített Magyarázat Földje” (t. *'og min*) *stug po bkod pa'i zhing* (*kham*s), sz. *Akaniṣṭa Ghanavyūha*) elnevezéssel is. Az *anuttarayogatantrák*hoz tartozó szövegekben szintén középső alakként a *vajra* családot képviseli (kék testszínű). Az *anuttarayogatantrák* közül a *Guhyasamāja-tantra* (t. *gsang 'dus*) *maṅḍalájában* azonban ő nem a központi, hanem a keleten elhelyezkedő buddha (testszíne a fehér).

32 *phyu dang g.yang la byon*, hibásan a *phyu dang g.yang la byon* helyett. A jó szerencse (áldás, boldogság) hívására szolgáló szertartást és műfaját (t. *g.yang 'bod*, vagy *g.yang 'gug*) is ismerjük ilyen néven is (t. *phyu dang g.yang 'gug*, „a jó szerencse és áldás/bőség hívása”).

33 *yon bdag*, „patrónus”, azaz a szertartás elvégzését kérő személy. Ebben az esetben a hozzátartozókat jelenti.

34 *rdo rje sems dpa'*. A sötétkék testszínű Vajrasattva vagy Vajradhara (t. *rdo rje 'chang*) nem egyike az ötös csoportnak, hanem összefoglalja avagy egyben megtestesíti az ötös buddha családot. Vele kiegészítve beszélhetünk a hatos buddha családról (t. *rgyal ba rigs drug*). Az új fordítói hagyomány (t. *gsar ma*) iskoláinak ősbuddhájaként (t. *dang po'i sangs rgyas*, sz. *Adibuddha*) a Tantestet (t. *chos sku*, sz. *dharmakāya*) képviseli. A szöveg az öt buddha család vezetői közül Akṣobhyā-t (t. *mi 'khrugs (pa)*, *mi bskyod (pa)*, „Rendíthetetlen”) nem említi, aki a *vajra* család (t. *rdo rje (i) rigs*, sz. *vajrakula*) képviselője. Égtája a kelet, jelképe a vajra (t. *rdo rje*, sz. *vajra*), testszíne a kék, eleme a tér. A hozzá kötődő Tiszta Föld a keleti Abhirati (t. *mngon dga'i zhing*, *mngon par dga' ba'i zhing (kham*s)), „A Tiszta Öröm (Buddha)Földje”, röviden „Örömteli”. Az *anuttarayogatantrák*hoz tartozó szövegek rendszere szerint a buddha családot képviseli és testszíne a fehér (égtája szintén a kelet). Az *anuttarayogatantrák* közül a *Guhyasamāja-tantra maṅḍalájában* azonban Akṣobhyā a központi alak (testszíne a kék).

35 Ez a versszak a rendelkezésre álló szövegváltozatban kétsoros, ellentétben a többi hasonló három sort tartalmazó versszakkal. Nyilvánvalóan elírás, gépelési hiba, és ide ugyanúgy hozzáértendő a záró, harmadik sor.

36 *rin chen 'byung ldan*, röviden *rin 'byung*, „Drágakő születésű” avagy „Az Értékesség Forrása.” A *ratna* családot vagy drágakő családot (t. *rin chen rigs*, sz. *ratnakula*) képviseli. Jelképe a drágakő (t. *rin chen*, sz. *ratna*), színe a sárga vagy arany, eleme a víz. Buddhaföldje, „A Dicső (Buddha)Föld” délen található (t. *dpal ldan zhing*, *dpal dang ldan pa'i zhing (kham*s), sz. *śrīmat*).

A nyugati Amitābha³⁷ és a többiek
 Jószerecsét és bőséget hullassanak most,
 Bőséget hullassanak erre a patrónusra!

Az északi Amoghasiddhi³⁸ és a többiek
 Jószerecsét és bőséget hullassanak most,
 Bőséget hullassanak erre a patrónusra!

Indra, az istenek ura³⁹ és a többiek
 Jószerecsét és bőséget hullassanak most,
 Bőséget hullassanak erre a patrónusra!

hūṃ A három idő buddhái⁴⁰ és a többiek
 Jószerecsét és bőséget hullassanak most,
 Bőséget hullassanak erre a patrónusra!

A három védelmező⁴¹ és a többiek
 Jószerecsét és bőséget hullassanak most,
 Bőséget hullassanak erre a patrónusra!

Acala⁴² és a többiek
 Jószerecsét és bőséget hullassanak most,
 Bőséget hullassanak erre a patrónusra!

Százezer *dākinī*⁴³ és a többiek
 Jószerecsét és bőséget hullassanak most,
 Bőséget hullassanak erre a patrónusra!

-
- 37 *snang ba mtha' yas*, „Végtelen fény” (vagy t. *'od dpag med*, „Mérhetetlen Fény”). A *padma* családot vagy lótusz családot (t. *pad ma(i) rigs*, sz. *padmakula*) személyesíti meg. Jelképe a lótusz (t. *pad ma*, sz. *padma*), színe a piros, eleme a tűz. Tisztja Földje a nyugaton található *Sukhāvati*, „Az Áldott Boldogság (Buddha)Földje” (t. *bde ba can*, *bde ba can gyi zhing* (*kham*s)).
- 38 *don yod grub pa*, röviden *don grub*, „Az értelemmel bíró/jelentőségteli dolgok beteljesítője.” A *karma* családot (t. *las kyi rigs*, sz. *karmakula*) testesíti meg. Jelképe a kard (t. *ral gri*, sz. *khaḍga*), színe a zöld, eleme a szél. Buddhaföldje északon „A (Teljesen) Tökéletes Cselekedetek Földje” (t. *las rab zhing*, *las rab rdzogs pa'i zhing* (*kham*s)), sz. *Karmaprasiddhi*).
- 39 *lha dhang brya byin*, az „istenek ura”, Indra (aki „száz felajánlást tett”). Indra a harminchárom istenség mennyorszáágában (t. *sum cu rtsa gsum*, sz. *trayastrimśa*) uralkodik.
- 40 Lásd lentebb is, ahol a szövegben név szerint is említésre kerülnek.
- 41 *rigs gsum mgon po*, a három család rendszerében a három védelmező néven ismert három *bódhiszattva* csoportneve: Avalokiteśvara (t. *spyān ras gzigs*), Mañjuśrī (t. *'jam dpal*) és Vajrapāṇi (t. *phyag na rdo rje*).
- 42 *mi g.yo mgon po*, „a mozdulatlan/rendíthetetlen védelmező”, egy haragvó istenség neve (a tíz haragvó, t. *khro bcu*, sz. *daśakrodha*, néven ismert csoport egyike).
- 43 *mkha' 'gro*, vagy *mkha' 'gro ma, dākinī*. Női, az égen táncoló vagy lépő, lebegő formában ábrázolják őket. A tibeti kifejezés is szó szerint: „égen járó”, ahol a kifejezésben az ég jelent végtelen teret is, az üresség határtalan kiterjedését. A Bölcsesség-*dākinī* néven is nevezett *dākinī*k a spirituális energia és bölcsesség megszabadulást jelképező és azt segítő megnyilvánulásai, a gyakorlók segítői és vezetői a belső spirituális gyakorlásban. A *vajrayāna* menedékformulájában is szerepelnek, a belső szinten védelmezőként (*dākinī* vagy *dharmapāla*, T. *chos skyong*) a guru és a *jidam* (t. *yi dam*, választott meditációs istenség) mellett állnak (a menedék külső szintje a jól ismert Buddha, Dharma és Sangha (T. *sangs rgyas, chos, dge 'dun*) hármasság, létezik továbbá titkos és végső értelmezése is). Spirituális megvalósításokkal rendelkező, gyakorló világi nőkre is használják a kifejezést: őket szintén a megvilágosodás segítőinek tekintik.

A *tantrák* négy osztálya⁴⁴ és a többiek
 Jószerencsét és bőséget hullassanak most,
 Bőséget hullassanak erre a patrónusra!

*Mdzam bha*⁴⁵ *terma* kincsőrző⁴⁶ és a többiek
 Jószerencsét és bőséget hullassanak most,
 Bőséget hullassanak erre a patrónusra!

Nanda,⁴⁷ Takşaka⁴⁸ és a többiek
 Jószerencsét és bőséget hullassanak most,
 Bőséget hullassanak erre a patrónusra!

Valamint az erényes Meru, a hegyek királya
 Jószerencsét és bőséget hullasson most,
 Bőséget hullasson erre a patrónusra!

A legyőző „örömet hozó” mágikus fa⁴⁹ ezen bősége,
 Jószerencséje és bősége hulljon most,
 Bősége hulljon erre a patrónusra!

44 *rgyud sde bzhi, catvāri tantrapīṭakā*. A *tantrák*knak az új fordítói hagyománynak (t. *gsar ma*) a *kagyü* (t. *bka' brgyud*), *szakja* (t. *sa skya*) és *gelug* (t. *dge lugs*) iskolák osztályozása szerinti négy osztálya vagy csoportja, azaz a cselekvés *tantra* (t. *bya (ba'i) rgyud*, sz. *kriyātantra*), mely, mint a rituálék *tantrája*, rengeteg (külső) tisztulási-megtisztítási módszerrel tartalmaz; a viselkedés vagy magatartás *tantra* (t. *spyod (pa'i) rgyud*, sz. *caryātantra*), melyben a külső módszerek mellett már több belső meditációs módszert találunk, mint például légyőzőgyakorlatokat; valamint a kevésbé rituális jellegű, hanem belső, a mentális átalakulásra koncentrááló *yogatantra* (t. *rnal 'byor rgyud*, sz. *yogatantra*), azaz az egyesülés, integrálás *tantrái*, melyekben a gyakorlat során saját létezésünket egyesítjük az istenséggel és *maṅḍalájával*; és az *anuttarayogatantra*, azaz legfelső vagy felülmúlhatatlan *yogatantra* (t. *bla med rnal 'byor rgyud / rnal 'byor bla na med pa'i rgyud*, sz. *anuttarayogatantra*), speciális belső, a test energiarendszerével dolgozó gyakorlatok, melyekben a hétköznapi élet minden cselekedetére (étkezés, alvás, egyéb köznapi cselekedetek) találunk átalakító módszereket, beleértve a nemiséggel kapcsolatos gyakorlatokat is.

45 E két szótag jelentése beazonosíthatatlan számomra. Lehetséges, hogy rövidítés, esetleg elírás a t. *dzam bha la*, sz. Jambhala, a gazdagság és bőség istensége helyett, mely a jószerencse és bőség hívására szolgáló szövegbe illene is, viszont kapcsolata a *termákkal* nem értelmezhető.

46 *gter bdag*, a *termák* (t. *gter ma*), azaz kincses szövegek vagy tanítások őrzője. A *termák* Padmaszambhavanak tulajdonított szövegek, melyeket a 8. században rejtett el, majd a későbbi évszázadokban az úgynevezett kincsfeltárók azaz *tertönök* (t. *gter ston*) tárták fel és tették közkincsé őket.

47 *dga' bo*, Nanda, egyike a nyolc *nāga* királynak, azon belül a Nanda és Upananda (*nye dga' bo*) nevet viselő két *nāga* király egyike.

48 *'jog po*, Takşaka, mitikus *nāga* király, szintén a nyolc *nāga* király egyike.

49 *dga' skyed 'jom mdzad*. A t. *dga' skyed*, sz. *pramodana*, az „Örömet hozó,” egy mágikus fa vagy liget neve a négy égtájörző király (t. *rgyal chen bzhi*, sz. *caturmahārāja*, „négy nagy király”) égi birodalmában, mely a vágyvilág, t. *ḥlod khams*, sz. *kāmadhātu* első mennyországa. A t. *'jom mdzad*, helyesen *'joms mdzad*, „elpusztító, legyőző” jelentésű. Ezzel a jelzővel együtt e verssor számomra nem teljesen értelmezhető.

A gabona étkeknek⁵⁰ ezen bősége,
 Jószerecséje és bősége hulljon most,
 Bősége hulljon erre a patrónusra!

A kívánságokat beteljesítő drágakő vagyonnak ezen bősége,
 Jószerecséje és bősége hulljon most,
 Bősége hulljon erre a patrónusra!

A híres és bölcs *Cen* démonoknak⁵¹ ezen bősége,
 Jószerecséje és bősége hulljon most,
 Bősége hulljon erre a patrónusra!

Az ötféle értékes dolognak,⁵² azaz az aranyak, türkiznek (és a többinek) ezen bősége,
 Jószerecséje és bősége hulljon most,
 Bősége hulljon erre a patrónusra!

A finom anyagokból készült ruháknak ezen bősége,
 Jószerecséje és bősége hulljon most,
 Bősége hulljon erre a patrónusra!

A nagyszerű paripának ezen bősége,
 Jószerecséje és bősége hulljon most,
 Bősége hulljon erre a patrónusra!

Vagyonnak és javaknak ezen bősége,
 Birkáknak és bárányoknak ezen bősége,⁵³
 Jószerecséje és bősége hulljon most,
 Bősége hulljon erre a patrónusra!

Az istenek odafent és a többiek
 Jószerecsét és bőséget hullassanak most,
 Bőséget hullassanak erre a patrónusra!

50 *'brug yang zas kyi zas*. A t. *'brug* mennydörgést, villámot, illetve sárkányt jelent, de esetleg lehet elírás is az *'bru*, „gabona, mag” helyett. Bár a szöveg ezen szakaszai különböző istenségeket és lényeket sorolnak tőlük kérve a jószerecsét és bőséget, a későbbi szakaszokban (az ezt követően is) különféle javak, tulajdonok, illetve étkek említése történik hasonló szerkezetben, és az azokban való bővelkedésért szól a kérés. Ez utóbbinak megfelelően itt a gabona ételekben való bővelkedésért szóló fohász.

51 *btsan*, egyfajta erőszakos, betegségeket okozó démon. Gyakran a nyolcféle isteni és ártó lények vagy démonok (t. *lha srin sde brgyad*) elnevezésű, különböző felosztásokban ismert csoport lénycsoportjainak egyike.

52 *rin chen sna lnga*. Őt értékes anyag vagy dolog, azaz arany (t. *gser*), ezüst (t. *ngul*), türkiz (t. *g.yu*), korall (t. *byu ru*), és gyöngy (t. *mu tig*).

53 Itt két egymást követő sor áll, azaz négysoros a versszak, ellentétben a szöveg többi versszakának szerkezetével, ahol egyetlen sort követ a két záró sor. Feltehetőleg ez két háromsoros versszak lenne, és esetleg elírás, gépelési hiba folytán szerepel így.

A *Nyen* démonok⁵⁴ középen⁵⁵ és a többiek
Jó szerencsét és bőséget hullassanak most,
Bőséget hullassanak erre a patrónusra!

A *nāgák*⁵⁶ odalent és a többiek
Jó szerencsét és bőséget hullassanak most,
Bőséget hullassanak erre a patrónusra!

*Cang sze va me*⁵⁷ és a többiek
Jó szerencsét és bőséget hullassanak most,
Bőséget hullassanak erre a patrónusra!

A félelmetes *Dalha* harcos istenség⁵⁸ és a többiek
Jó szerencsét és bőséget hullassanak most,
Bőséget hullassanak erre a patrónusra!

A nagyértékű gyümölcs és a többi
Jó szerencséje és bősége hulljon most,
Bősége hulljon erre a patrónusra!

Ezen bőség étel oly magasra [felhalmozott], mint a Meru hegy.
Ezen bőség sör örvénylik,⁵⁹ [mint egy] óceán.
Ezen bőség túró⁶⁰ örvénylik,⁶¹ mint egy tó.
Ezen bőség vaj halmozódik, mint egy hegy.
Ezen bőség [...?].⁶²

54 *gnyan*, az ártó lények, démonok egy csoportja.

55 A középső (valamint az előző versszak „odafent” és a következő versszak „odalent” szava) itt a világ egyféle hármas felosztására utal: felső, alsó és középső (azaz ég vagy isteni világok, földi világ és alvilág). A *nyen* démonokról egyébként úgy tartják, hogy a föld és ég közötti köztes teret, a középső világot uralják.

56 *klu*, kígyószzerű lények, a föld alatti világ különböző vizekben lakozó uralói. Szintén a nyolcféle isteni és ártó lények vagy démonok egyik csoportja is.

57 *tsang se wa me*. Ez a kifejezés, az előtte levő és utána következő versszakok szövegkörnyezete alapján valamiféle istenség vagy akár démonfajta neve, sajnos beazonosíthatatlan számomra. Akár a mongóliai szövegekre oly jellemző elírás is lehet benne.

58 *dgra lha*, szó szerint „ellenség istenség”, harcos istenség, akinek feladata az egyén ellenségektől (külső erők), vagy ellenséges erőktől (a megvilágosodás akadályai mint belső tényezők) való védelme, azok legyőzése. Az ábrázolásokon tibeti harcos képében szerepel, páncélt és fegyverzetet viselve, lovon. Az őt személyes istenség (t. *go ba'i lha lnga*, sz. *pañcadeva*) nevű őt istenség egyike, melyek az egyénnel együtt születve végigkísérik őt élete során, és egészségét, gazdagságát, jó szerencséjét biztosítják, őrzik. Az „és a többiek” itt arra utal, hogy voltaképpen mind az ötüket említi a szöveg, a szokásos módon csak az egyikük nevét kiírva.

59 *'khyil*, „kering, csavarodik, örvénylik, hullámszik, összegyűlik, összegyűl” (a szó vízggyűjtőt, vízggyűjtő tavat is jelent).

60 *zhi*, „béke, nyugalom, lecsendesít, megnyugtat”. Valószínűleg hibásan a *zho*, „túró, aludtje” szó helyett.

61 *'khyel*, „megüt”. Valószínűleg elírás a több más hasonló sorban is előforduló, itt „örvénylik” értelemben fordított *'khyil* helyett.

62 Sajnos ez a verssor lefordíthatatlan számomra: *g.yang khos 'di ni zhom se zhom*. A *khos* esetleg lehetne elírás a *gos* „ruha, ruházat, öltözet, ruhaanyag” helyett, azonban a *zhom* jelentése „elpusztított, leigázott, legyőzött”, így nem értelmezhető e bőségről szóló szövegkörnyezetben.

Ezen bőség ló vad és szilaj.
 Ezen bőség vagyon kerekedik.
 Ezen bőség lakhely [...?].⁶³
 Ezen bőség dob nagyon széles.
 Ezen bőség [...?]⁶⁴ örvénylik, [mint a] szezámolaj.⁶⁵

Míndez a bőség a határtalan palotában lakozik.⁶⁶
 Középen lakozik Vairocana,
 Keleten lakozik Vajrasattva,
 Délen lakozik Ratnasambhava,
 Nyugaton lakozik Amitábha,
 Északon lakozik Amoghasiddhi.⁶⁷
 Míndez a bőség szálljon le!

Részesüljünk⁶⁸ Dīpaṅkara⁶⁹ szerencsés áldásában!
 Részesüljünk a Győzedelmes⁷⁰ szerencsés áldásában!
 Részesüljünk Maitreya Úr⁷¹ szerencsés áldásában!
 Részesüljünk Avalokiteśvara⁷² szerencsés áldásában!
 Részesüljünk Mañjuḥoṣa⁷³ szerencsés áldásában!
 Részesüljünk Vajrapāni⁷⁴ szerencsés áldásában!

-
- 63 Ez a számomra lefordíthatatlan verssor a következőképp szól: *g.yang 'dug 'di ni gyil li gyil*. A *'dug*, esetleg a *'dug gnas*, „lakhely” vagy *'dug sa*, „lakhely, ülőhely” helyett állhat, a sor többi része azonban értelmezhetetlen.
- 64 *g.yang gi [...?] 'di ni...* Itt egy szótag hiányzik, pont a mondat alanya. Valószínűleg itt is egyféle ételről, italról, olajról van szó és az abban való bővelkedésről.
- 65 *mar nag*, „mustárolaj, szezámolaj”, valamiféle növényi olaj.
- 66 *g'zhal yas*, „mérhetetlen, határtalan”. Állhat a t. *g'zhal yas khang*, „határtalan palota”, azaz határtalan isteni vagy égi palota helyett is, melyet a tantrikus vizualizációs gyakorlatokban a *maṅḍala* (t. *dkyil 'khor*) részeként vizualizálnak és az istenség(ek) lakhelye. A szöveg ezután leírja, hogy a *maṅḍala* vagy palota melyik irányában mely *tathāgata* (t. *de bzhin gshags pa*) helyezkedik el az öt közül.
- 67 *don yon grub pa*, helyesen: *don yod grub pa*. A szöveg ezen öt sora újra az öt buddha család vezetőit említi.
- 68 A szöveg patrónusoknak, hozzátartozóknak jószerencsét és bőséget kívánó nyelvezete és logikája szerint tulajdonképpen az óhaj szerint a patrónus részesüljön az itt felsorolt istenségek szerencsés áldásában és az utolsó sorokban említett szerencsés körülményekben és születésben.
- 69 *mar me mdzad*, sz. Dīpaṅkara/Dīpaṅkara, „méccsessel megvilágító/fénythozó”, egy előző világekorszak buddhája, aki megjósolta a jövődöbéli Śākyamuni buddha megvilágosodását. A három idő buddhái (t. *duṣ gsum sangs rgyas*) kifejezésben és szemléletben a múlt buddhát jelképezi, míg Śākyamuni a jelen és Maitreya a jövőt.
- 70 *bcam ldan 'das*, sz. Bhagavān, „aki legyőzte (a négy *mārat* (t. *bdud*), avagy a megszabadulást és megvilágosodást akadályozó szennyeződések), birtokolja (a felébredettség minőségeit, megvalósításait), és felülemelkedett/meghaladta (a *saṃsārat* és a *nirvāṇat*, vagy más értelmezés szerint minden jó minőséget másokat meghaladóan birtokol)”. Śākyamuni buddha egyik neve, tehát itt a három idő buddhái közül a jelen világekorszak buddhája kerül említésre.
- 71 *byams pa mgon po*, sz. Maitreyaṅkara, az eljövendő buddha említése a szövegben.
- 72 *thugs rje chen po*, *mahākāruṅika*, „a nagy együttérző”, Avalokiteśvara (*spyan ras gzigs*) egyik neve. A három védelemző egyike, kik az itt kezdődő három verssorban kerülnek név szerint említésre (összefoglalóan már szerepeltek fentebb).
- 73 *'jam pa'i dbyangs*, „lányhangú”, Mañjuḥoṣa, Mañjuśrī (*'jam dpal*) egyik neve. Szintén a három védelemző egyike.
- 74 *phyag na rdo rje*, „Vajra tartó”, a három védelemző csoportjába tartozik.

Részesüljünk az öt buddha család⁷⁵ szerencsés áldásában!
 Részesüljünk kívánságaink beteljesülésének szerencsés áldásában!
 Részesüljünk a spontán keletkező óceán⁷⁶ szerencsés áldásában!
 Szülessünk a nagy mester⁷⁷ ezen kívánságokat beteljesítő drágakövének szeme elé!⁷⁸
 Terjedjen a szerencse!⁷⁹

Tibeti szövegek

gshin zas dag thabs⁸⁰

gshin po'i khyim dang nor rdzas zas sogs dag na / om āḥ hūṃ / phyi snod kyi 'jig rten dri ma bzang⁸¹ / zhing padma'i ḡd kyi rnam par gyur / nang bcud kyi 'gro ba'i dri ma bsang / lus rdo rje lta bur dag gyur cig / rdzas 'dod dgu'i longspyod dri ma bsang / yid bsaṃ pa gang 'dod bdud rtsir gyur / des skyabs yul dkon mchog gsum pa mchod / skyabs thugs rjes 'gro drug yongs la khyab / dgos 'dir tshogs bsaṃ don yid bzhin bsgrub / dpal bkra shis zla rgyas yar gyi ngo / gnas kham s gsum yongs la khyab par shog / ces pa panytsa badzra ming can gyis sbyar ba'o / shi ba'i khyim du 'jug la sngags 'di 'don / om bi ti li rakṣha rakṣha hūṃ hūṃ phru phru phaṭ / phyugs ma'i spu nas bsregs la 'don / om sarba paṃ da bi shud dhi pā paṃ badzra lakṣha sarba shantiṃ ku ru dzaṃ bha pi da na lā yā sarba bigha nam dzwa ye hūṃ phaṭ / lan gsum / gshin po'i zas nor sogs la / na mo sha ri bi sha ri bi sha ri sarba kha gha ha na swāhā / zhes lan gsum brjod nas blangs pa'o /

tshe las 'das pa'i g.yang 'bod / ... bzhugs so /⁸²

hūṃ dkon mchog gsum la phyag 'tshal lo / dbus su rnam par snang mdzad sogs / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la g.yang la byon / shar gyi rdo rje sems dpa' sogs / de ring phyu dang g.yang la byon / lho yi rin chen 'byung ldan sogs / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la g.yang la byon / nub kyi snang ba mtha' yas sogs / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la g.yang la byon / byang gi don yod grub pa sogs / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la [480.] g.yang la byon / lha dbang brgya byin la sogs pa / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la g.yang la byon / hūṃ dus gsum sangs rgyas la sogs pa'i / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la g.yang la byon / rigs gsum mgon po la sogs pa'i / de ring phyu dang g.yang la byon

75 *rgyal pa rigs lnga*, helyesen *rgyal ba rigs lnga*, a fentebb már említett és külön versszakokban név szerint is felsorolt ötös buddha család vagy nemzetség másik elnevezése.

76 *lhun grub rgya mtsho*, valószínűleg a bőségre utal, a kívánságoknak önmaguktól beteljesedésére és az így keletkező javak tengernyi, óceányi mértékére.

77 *jo po*, helyesen *jo bo*, „úr, mester”. A Buddha neve.

78 *zhabs drung du*, szó szerint „lábához”, azaz jelenlétébe, szeme elé, szemtől-szembe valakivel.

79 *mangga lam*.

80 Soronzonbold – Pürewsükh 2015: 677 (a cím itt nem szerepel, csak a tartalomjegyzék adja meg).

81 Helyesen: *bsang*.

82 Soronzonbold – Pürewsükh 2017: 479-481.

/ yon bdag 'di la g.yang la byon / mi g.yo mgon po la sogs pa'i / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la g.yang la byon / mkha' 'gro 'bum sde la sogs pa'i / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la g.yang la byon / rgyud sde bzhi yi la sogs pa'i / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la g.yang la byon / mdzam bha gter bdag la sogs pa'i / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la g.yang la byon / dga' bo 'jog po la sogs pa'i / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la g.yang la byon / sod nams⁸³ ri rgyal lhun po yang⁸⁴ / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la g.yang la byon / dga' skyed 'jom mdzad g.yang la 'di / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la gyang la byon / 'brug yang zas kyi zas g.yang 'di / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la g.yang la byon / yid bzhin nor bu nor g.yang 'di / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la g.yang la byon / mkhas grags btsan gyi btsan yang⁸⁵ 'di / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la g.yang la byon / gser g.yu rin chen sna lnga g.yang / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la g.yang la byon / mdzes pa'i gos kyi gos g.yang 'di / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la g.yang la byon / rta la chen po rta g.yang 'di / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la g.yang la byon / nor zhing nor pa'i nor g.yang 'di / g.yang mo lug gi lug g.yang 'di / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la g.yang la byon / steng gi lha yi la sogs ba⁸⁶ / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la g.yang la byon / bar gyi gnyan la la sogs ba⁸⁷ / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la g.yang la byon / 'og gi klu la sogs pa yi / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la g.yang la byon / tsang se wa me la sogs pa / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la g.yang la byon / dgra lha gnyan po la sogs pa / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la g.yang la byon / rin chen bras bu'i⁸⁸ la sogs pa'i / de ring phyu dang g.yang la byon / yon bdag 'di la g.yang la byon / g.yas zas⁸⁹ 'di ni [481.] ri rab tsam / g.yang chang 'di ni rgya mtsho 'khyil / g.yang zhi 'di ni mtsho ltar 'khyel⁹⁰ / g.yang mar 'di ni ri ltar spungs / g.yang khos 'di ni zhom se zhom / g.yang rta 'di ni 'ar 'ur ru / g.yang nor 'di ni gor gor bo / g.yang 'dug 'di ni gyil li gyil / g.yang gi rnga mong lhab se lhab / g.yang gi 'di ni mar nag 'khyil / g.yang ga 'di ni gzhal yas bzhugs / dbus su rnam par snang mdzad bzhugs / shar du rdo rje sems dpa' bzhugs / lho ru rin chen 'byung ldan bzhugs / nub du snang ba mtha' yas bzhugs / byang du don yon grub pa⁹¹ bzhugs / 'di g.yang thams cad g.yang du byon / mar me mdzad kyi bkra shis shog / bcom ldan 'das kyi bkra shis shog / byams pa mgon po bkra shis shog / thugs rje chen po bkra shis shog / 'jam pa'i dbyangs kyi bkra shis shog / phyag na rdo rje bkra shis shog / rgyal pa rigs lnga⁹² bkra shis shog / bsam pa grub pa'i bkra shis shog / lhun grub rgya mtsho bkra shis shog / jo po⁹³ chen po'i ying⁹⁴ bzhin nor bu 'di'i zhabs drung du skye bar shog / mangga lam /

83 Helyesen: *bsod nams*.

84 Esetlegesen elírás a többi sorban szereplő *g.yang* vagy *g.yang 'di* helyett.

85 Helyesen: *g.yang*.

86 Helyesen: *la sogs pa*.

87 Helyesen: *la sogs pa*.

88 Helyesen: *'bras bu'i*.

89 Helyesen: *g.yang zas*.

90 Valószínűleg elírás a több más hasonló sorban is előforduló *'khyil* helyett.

91 Helyesen: *don yod grub pa*.

92 Helyesen: *rgyal ba rigs lnga*.

93 Helyesen: *jo bo*.

94 Helyesen: *yid*.

Bibliográfia

Elsődleges (tibeti nyelvű) források

- gshin zas dag thabs, In: Soronzonbold B. – Pürewsükh U. (szerk.) 2015. *Eldew zasal I: gzhan phan la nye bar mgo ba'i sku rim sna tsogs deb gnyis pa* [Különféle bajelhárító szertartási szövegek I. / Fontos bajelhárító szertartások mások hasznára, 1. kötet]. Ulánbátor: 677.
- tshe las 'das pa'i g.yang 'bod (bzhugs so), In: Soronzonbold B. – Pürewsükh U. (szerk.). 2017. *Eldew zasal II: gzhan phan la nye bar mgo ba'i sku rim sna tsogs deb gnyis pa* [Különféle bajelhárító szertartási szövegek I. / Fontos bajelhárító szertartások mások hasznára, 2. kötet]. Ulánbátor: 479-481.

Másodlagos irodalom

- Gouin, Margaret. 2010. *Tibetan Rituals of Death: Buddhist Funerary Practices*. London, Routledge. Routledge. <https://doi.org/10.1558/bsrv.v29i2.308-309>
- Kelényi Béla. 2011. „A jóbarátok nevében. Egy halotti szertartás fogadalmi képei.” In: Szilágyi Zsolt (szerk.) *Szerb János Emlékkötet. Tanulmányok a tibeti és mongol buddhizmus köréből*. L'Harmattan, Budapest: 39–78.
- 2018. „A barátok és rokonok nevében.” In: Szilágyi Zsolt (szerk.) *A Tan örökké ragyogjon! Tanulmányok Sárközi Alice tiszteletére*. L'Harmattan, Budapest: 97–117.
- Majer Zsuzsa. 2017. „Lagwī molom, a prayer on daily chanting in Mongolian monasteries aimed at saving all beings from bad rebirths and helping them to a better one in Sukhāvātī.” *Tüükhiin sudlal (Studia Historica)* 46: 70-88.
- 2018a. „Preliminary Notes on Tibetan After-Death Rites and their Texts in Mongolian Buddhist Practice.” In: Birtalan Ágnes – Teleki Krisztina – Majer Zsuzsa – Fahidi Csaba (szerk.) *Mongolian Buddhism: Past, Present, and Future*. ELTE Mongol és Belső-ázsiai Tanszék, Budapest: 342–369.
- 2018b. „Néhány adat és egy rövid szöveg két változata a haláleset után a hozzátartozók védelmét szolgáló mongol buddhista szertartásokhoz” In: Szilágyi Zsolt (szerk.) *A Tan örökké ragyogjon! Tanulmányok Sárközi Alice tiszteletére*. L'Harmattan, Budapest: 69–96.
- 2018c. „Modern buddhista temetések szertartásrendje Mongólia két krematóriummal rendelkező temetőjének kolostorában.” In: Kósa Gábor – Vér Ádám (szerk.) *Purum et immundum. Vallási képzetek tisztaságról és tisztátalanságról. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán 2016. október 14–15-én tartott vallástudományi konferencia előadásai*. ELTE BTK Vallástudományi Központ, Budapest: 85–109.
- 2022. „A Keselyűhívás halotti szertartásának szövegei Mongóliából.” *Kereknyomok* 14: 132–163. <https://doi.org/10.56213/Kerekny.14.2022.09>
- Soronzonbold B. – Pürewsükh U. (szerk.). 2015. *Eldew zasal I: gzhan phan la nye bar mgo ba'i sku rim sna tsogs deb gnyis pa* [Különféle bajelhárító szertartási szövegek I. / Fontos bajelhárító szertartások mások hasznára, 1. kötet]. Ulánbátor.
- 2017. *Eldew zasal II: gzhan phan la nye bar mgo ba'i sku rim sna tsogs deb gnyis pa* [Különféle bajelhárító szertartási szövegek I. / Fontos bajelhárító szertartások mások hasznára, 2. kötet]. Ulánbátor.